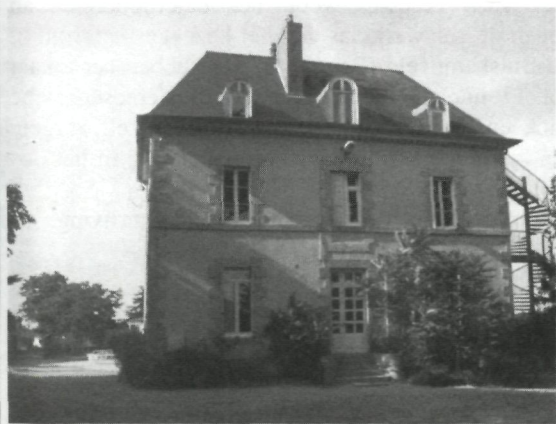

Verslag van de meerdaagse SWG-excursie naar St.-Lunaire (Bretagne) van 7 tot 11 april 2005 (Deel I)

Nathal Severijns

Na de geslaagde meerdaagse in Trébeurden en omgeving in 2003 trokken we in de paasvakantie van 2005 opnieuw naar Bretagne, ditmaal naar de omgeving van St. Jacut. In 1999 hadden we daar een week gelogeed in een vakantiecentrum van de Franse spoorwegen waar we aangename herinneringen, zowel op marien als op gastronomisch gebied, aan hadden overgehouden (Severijns, 2001). Omdat we daar nu echter niet meer terecht konden moesten we op zoek naar een andere locatie. Die vond Jean-Paul in het kleine kuststadje St. Lunaire, even ten westen van Dinard. We verbleven in het Centre d'Accueil International "Les Horizons", op enkele honderden meters van La Grande Plage. Onze kamers waren in een oude villa, de eetzaal en het werklokaal in een bijgebouw. Het werklokaal was ruim en gerieflijk. We hebben er samen heel wat gezellige uren doorgebracht terwijl het verzamelde materiaal werd onderzocht en gedetermineerd. In de goede traditie die de SWG meerdaagse nu al een aantal jaren kenmerkt, was de groep opnieuw vrij groot, een twintigtal in totaal, wat altijd voor een diversiteit in interesses maar ook in karakters zorgt, waardoor vaak leuke momenten ontstaan.

De villa waarin onze kamers waren in "Les Horizons"

De 11de eeuwse kerk van St. Lunaire

St. Lunaire is tegenwoordig een eerder klein en rustig stadje, in de schaduw van steden als Dinard en St. Malo. Het heeft zijn wortels echter diep in de geschiedenis, tot in de Romeinse tijd. Vandaag vind je er pittoreske straatjes, de oude kerk met een schip uit de 9de eeuw, oude vissershuisjes, en een reeks mooie en soms statige villa's die tegen de heuvels langs de kustlijn gebouwd zijn. En niet te vergeten natuurlijk ook de mooie zandstranden en een aantal prachtige uitzichten op zee.

We hadden ter plaatse afgesproken in de loop van de late namiddag van 7 april. Bij het toekomen hadden de meesten onder ons het idee - hoe komt dat toch? - om eerst het strand eens te gaan verkennen. Het water was echter al weer behoorlijk aan het stijgen, zodat we geen uitzonderlijke dingen vonden. Na een uurtje uitwaaien op het strand zijn we dan naar "Les Horizons" getrokken waar we de kamers verdeeld hebben en ons geïnstalleerd hebben.

Langs de noordzijde van Bretagne, tussen St. Malo en St. Brieuc liggen verschillende voor mariene biologie zeer interessante plaatsen, waarvan St. Jacut, le Val André en Erquy waarschijnlijk wel de bekendste en misschien ook wel de meest soortenrijke zijn. We hebben ze alle drie aangedaan in deze eerder korte meerdaagse, en St. Jacut - veruit de rijkste plek van alle - zelfs tweemaal.

De eerste dag trokken we naar Erquy. Daar hebben we eerst op de kade langs de leeggelopen haven, bij de auto's gepicknickt. Daarna zijn we op verkenning getrokken in de haven en het littoraal er juist buiten. In de haven zelf is het erg slibachtig. Je kan er verse en soms nog levende grote mantels *Pecten maximus* vinden die afkomstig zijn van de boten die hier gespecialiseerd zijn in het vissen op deze lekkere schelpdieren. Meer naar zee toe gaat het slib geleidelijk over in zand, met hier en daar geïsoleerde rotsen. We vonden er niet minder dan zo'n 130 verschillende soorten.

Op de weg terug naar St. Lunaire hebben we een ommetje gemaakt langs de Cap Fréhel. Aan één zijde van het schiereiland kan je van bovenaf de vogels op de steile klippen gadeslaan. Naast grote hoeveelheden zilvermeeuwen *Larus argentatus*, een 40-tal kuifaalscholvers *Phalacrocorax aristoteles* en een 20-tal gewone aalscholvers *Phalacrocorax carbo*, zagen we ook enkele Jan van Genten *Sula bassana* (boven zee) en een paar zeekoeten *Uria aalge*, kleine mantelmeeuwen *Larus fuscus*, noordse stormvogels *Fulmaris glacialis* en drieteenmeeuwen *Rissa tridactyla*.

De tweede dag ging het naar le Val André. Daar zijn we eerst bij aftrekkend tij en tussen de regendruppels door - al was dat niet altijd even makkelijk - de brede baai doorgestapt naar de kade. Boven op de kaaimuur hebben we dan, allemaal netjes op een rij, ons lunchpakket aangesproken. Ondertussen deed het zonnetje een paar schuchtere pogingen om door de wolken te breken. Daarna zijn we over de brede keiendijk naar het

eiland "le Verdelet" getrokken. Hier vind je zowel zandige als rotsachtige biotopen en dus een leuke verscheidenheid aan soorten. In totaal vonden we in le Val André, net als in Erquy, ongeveer 130 verschillende soorten.

De twee laatste dagen zijn we telkens naar St. Jacut gegaan. Het water trekt daar zó ver weg dat er een bijna niet te overziene, uitgestrekte vlakte vrij komt tussen de Pointe de Chivet en het Île des Ebihans en daar rond. Groot genoeg dus om er meer dan één dag te spenderen. Hier is het ook altijd interessant om tussen zeegras te zoeken naar een aantal specifieke soorten die daartussen leven, zoals bijvoorbeeld de pandorascHELP *Pandora inaequalis*. In St. Jacut komen bij laag tij uitgestrekte velden van zowel het grote zeegras *Zostera marina* als het kleine zeegras *Zostera noltii* vrij. Hiertussen viel vooral de slijkkokerworm *Sabella pavonina* op, waarvan de tentakels twee mooi gekleurde waaierkransen vormen. Over de twee dagen samen vonden we in St. Jacut meer dan 180 verschillende soorten.

In totaal hebben we voor alle bezochte plaatsen samen ongeveer 350 verschillende soorten gevonden. Daarbij waren ongeveer 35 soorten wieren (en nog een tiental niet gedetermineerde soorten), een 15-tal soorten wormen, ongeveer 75 soorten gastropoda, een 60-tal soorten bivalven, ongeveer 30 soorten crustacea, liefst 75 soorten mosdiertjes, een 15-tal soorten vissen en tenslotte kleinere aantallen soorten voor de andere groepen. De volledige soortenlijst volgt achteraan dit artikel. De lijst van de mosdiertjes werd vroeger al gepubliceerd (De Blauwe, 2005). In de volgende paragrafen zullen we per groep kort de meest opvallende of speciale soorten vermelden die we gevonden hebben. Tussen haakjes wordt de vindplaats aangeduid (ERQ = Erquy, LVA = le Val André, SJC = St. Jacut en SLN = St. Lunaire)

Bij de wieren waren de vondsten van de roodwieren *Halopitys incurvus* (LVA, SJC), *Chylocardia verticillata* (LVA) en *Polysiphonia brodiaei* (SJC) best leuk. Bij de groep van de bloemdieren waren de vondsten van levende dodemansduim *Alcyonium digitatum* (ERQ, SJC), aardbeianemoon *Actinia fragacea* (LVA, SJC), heremietzeaanemoon *Calliactis parasitica* (SJC) en edelsteenroos *Bunodactis verrucosa* (SJC) interessant. Daarnaast vonden we ook levende exemplaren van enkele speciale soorten wormen: een *Phascolion strombi* (SJC) die zijn intrek had genomen in de schelp van een olifantstand *Dentalium vulgare*, een *Golfingia vulgaris* (SJC), een *Golfingia cf. elongata* (LVA), en een perkamentkokerworm *Chaetopterus variopedatus*.

Zoals steeds vormen de weekdieren de groep met veruit het grootste aantal waargenomen soorten. De kleine borstelkeverslak *Acanthochitona crinita* werd op drie plaatsen levend gevonden (ERQ, LVA, SJC (hier 4 cm lang)), terwijl de zwakgeribde olifantstand *Dentalium vulgare* algemeen was in St. Jacut. De gastropoda vormden de grootste groep onder de mollusken. In Erquy vonden we onder andere tientallen *Ocenebrina aciculata*,

enkele *Mangelia costata*, grote aantallen van het slakje *Brachystomia eulimoides*, massaal veel muiltjes *Crepidula fornicata*, één *Calliostoma granulatum*, één ruwe trapgevel *Raphitoma linearis*, enkele blauwgestreepte schaalhorens *Helcion pellucidum*, enkele sterslakken *Archidoris pseudoargus* en één gezwollen tolhoren *Gibbula tumida*, allemaal levend. In le Val André vonden we dan weer veel glanzende tepelhorens *Natica alderi* met eilegels, enkele witte drijfhorentjes *Alvania lactea*, enkele *Mangelia nebula*, enkele exemplaren van de naaktslak *Polycera quadrilineata*, allemaal levend, en ook een 36 mm grote verse wenteltrap *Epitonium clathrus*. Ook in St. Jacut vonden we een aantal speciale soorten: grote aantallen van het vliezig drijfhorentje *Rissoa membranacea* en van de dekselhoren *Tricolia pullus* tussen het zeegras, enkele rose napslakken *Emarginula rosea*, enkele zee-oren *Haliotis tuberculata*, en tenslotte enkele schepjes *Philine aperta*. Van de andere soorten mollusken die we levend vonden vermelden we nog de sleutelgathoren *Diodora graeca* (ERQ, SJC), het gewone koffieboontje *Trivia arctica* (algemeen in St. Jacut) en het gevlekte koffieboontje *Trivia monacha* (ook het meest talrijk in St. Jacut), de verdikte fuikhoren *Nassarius incrassatus* (ERQ, LVA, SJC), de grote vlokslak *Aeolidia papillosa* (ERQ, LVA), en de trapgevel *Raphitoma purpurea* (ERQ, SJC). Tenslotte vonden we zowel in St. Jacut als in le val André alle drie West-Europese *Patella*-soorten: de ruwe schaalhoren *Patella aspera*, de gekleurde schaalhoren *Patella depressa* en de gewone schaalhoren *Patella vulgata*.

Meestal is ook de groep van de tweekleppigen erg goed vertegenwoordigd in de soortenlijst. Dat was dit keer weer niet anders. Zoals bij de meeste groepen spande St. Jacut ook bij de tweekleppigen de kroon. We vonden er levende gedoornde hartschelpen *Acanthocardia echinata*, geknobbelde hartschelpen *Acanthocardia tuberculata*, scheve hartschelpen *Parvicardium exiguum*, de platschelp *Tellina incarnata*, *Pharus legumen*, en gladde zaagjes *Donax variegatus*. Daarnaast ook verse doubletten van *Mactra glauca*, van de otterschelp *Lutraria lutraria*, de papierschelp *Thracia papyracea*, en van de slanke slijkschelp *Lutraria magna* (1 exemplaar). In de modderige vlakte tussen de Pointe de Chivet en het Île des Ebihans vonden we (oude) doubletten van de witte boormossel *Barnea candida* en van de pholade *Phoals dactylus*. In 1999 vonden we beide soorten daar nog levend. Nu vonden we echter alleen lege doubletten, en geen enkel levend exemplaar. Het is niet duidelijk of deze twee soorten nog wel levend in St. Jacut voorkomen.

Een aantal interessante soorten werden natuurlijk op verschillende plaatsen gevonden. Wat de levend gevonden soorten betreft was dat onder andere het geval voor de grote zwaardschede *Ensis arcuatus* (ERQ, LVA, SJC), de stevige platschelp *Tellina crassa* (LVA, SJC), de noorse hartschelp *Laevicardium crassum* (ERQ, LVA, SJC), het paardezadel *Anomia ephippium* (ERQ, LVA), de pandoraschelp *Pandora inaequalvis* (ERQ, LVA, SJC), de grote mantel *Pecten maximus* (ERQ, LVA, SJC), de bonte mantel

Chlamys varia, de ovale venusschelp *Timoclea ovata* (ERQ, SJC) en de wrattige venusschelp *Venus verrucosa* (LVA, SJC).

In le Val André vonden we verder nog doubletten van de gerekte slijkschelp *Lutraria angustior*, één levend exemplaar en verse doubletten van de kleine zwaardschede *Ensis ensis*, en verse doubletten van de ovale zonnenschelp *Gari depressa* en van de geknobbeld hartschelp *Acanthocardia tuberculata*. In Erquy vonden we tenslotte nog levende exemplaren van de wijde mantel *Aequipecten opercularis* en van de kamschelp *Glycymeris glycymeris*.

Verschillende keren hebben we ook gruis verzameld. Op het strand van St. Lunaire vonden we op 9 april een interessante gruisbank. Het onderzoek van een staal hiervan leverde in totaal 30 soorten op, waaronder enkele juveniele exemplaren van *Calliostoma zizyphinum*, *Nucella lapillus*, en verschillende *Gibbula*-soorten maar vooral ook een mooie waaier van kleine soorten. Een overzicht hiervan wordt gegeven in onderstaande tabel. De meest voorkomende soorten waren de kleine drijfhoren *Rissoa parva*, de gestippelde drijfhoren *Rissoa violacea lilacina*, het naaldje *Bittium reticulatum* en de gekielde kegeltolhoren *Jujubinus exasperatus*.

Tabel 1. De kleine mollusken in een gruisstaal van St. Lunaire (9 april 2005; alfabetisch gerangschikt volgens species-naam; Nederlandse namen tussen haakjes duiden de groep aan waartoe een soort behoort).

soort	auteur	Nederlandse naam	aantal
<i>Trivia arctica</i>	(Pulteney, 1799)	gewoon koffieboontje	2
<i>Alvania carinata</i>	(Da Costa, 1778)	(traliedrijfhoren)	1
<i>Cingula cingullus</i>	(Montagu, 1803)	gewone streephoren	1
<i>Manzonina crassa</i>	(Kanmacher, 1798)	navelgroefhoren	10
<i>Jujubinus exasperatus</i>	(Pennant, 1777)	gekielde kegeltolhoren	37
<i>Rissoa guerini</i>	Récluz, 1843	spitse drijfhoren	3
<i>Alvania lactea</i>	(Michaud, 1830)	wit drijfhorentje	1
<i>Turbonilla lactea</i>	(Linnaeus, 1758)	melkwitte priemhoren	1
<i>Rissoa membranacea</i>	(J.Adams, 1800)	vliezige drijfhoren	9
<i>Trivia monacha</i>	(Da Costa, 1778)	gevekt koffieboontje	5
<i>Parvicardium ovale</i>	(Sowerby)	(hartschelp)	1
<i>Lacuna pallidula</i>	(Da Costa, 1778)	bleke scheefhoren	1

<i>Parvicardium papillosum</i>	(Poli, 1791)	(hartschelp)	1
<i>Rissoa parva</i>	(Da Costa, 1778)	kleine drijfhoren	265
<i>Odostomia plicata</i>	(Montagu, 1803)	slanke tandhoren	1
<i>Mangelia powisiana</i>	(Dautzenberg, 1887)	(trapgevel)	2
<i>Tricolia pullus</i>	(Linnaeus, 1758)	dekselhoren	15
<i>Bittium reticulatum</i>	(Da Costa, 1778)	naaldje	106
<i>Emarginula rosea</i>	Lamarck, 1801	rose napslak	1
<i>Lasaea rubra</i>	(Montagu, 1803)	korstmosschelp	5
<i>Onoba semicostata</i>	(Montagu, 1803)	geribde gordelhoren	1
<i>Chauvetia spec.</i>		(stekelhoren)	2
<i>Tornus subcarinatus</i>	(Montagu, 1803)	gekielde cirkelslak	5
<i>Lacuna vincta</i>	(Montagu, 1803)	scheefhoren	2
<i>Rissoa violacea lilacina</i>	Récluz, 1843	gestippelde drijfhoren	93
<i>Acmaea virginea</i>	(Müller, 1776)	schoteltje	4

Onder stenen in le Val André vonden we tien kleine soorten:

Tabel 2. De mollusken in gruis onder stenen in le Val André (8 april 2005; gerangschikt volgens species-naam; E = enkele exemplaren, A = algemeen).

soort	auteur	Nederlandse naam	aantal
<i>Gibbula cineraria</i>	(Linnaeus, 1758)	asgrouwe tolhoren	A
<i>Mangelia costata</i>	(Donovan, 1803)	(trapgevel)	E
<i>Manzonina crassa</i>	(Kanmacher, 1798)	navelgroefhoren	A
<i>Nassarius incrassatus</i>	(Ström, 1768)	verdikte fuikhoren	A
<i>Bela nebula</i>	(Montagu, 1803)	(trapgevel)	E
<i>Rissoa parva</i>	(Da Costa, 1778)	kleine drijfhoren	E
<i>Bittium reticulatum</i>	(Da Costa, 1778)	naaldje	A

<i>Nassarius reticulatus</i>	(Linnaeus, 1758)	gevlochten fuikhoren	A
<i>Onoba semicostata</i>	(Montagu, 1803)	geribde gordelhoren	A
<i>Alvania semistriata</i>	(Montagu, 1808)	(drijfhorentje)	E

In gruis in St. Jacut vonden we op 10 april 2005 onder andere volgende soorten:

Tabel 3. De mollusken in een gruisstaal van St. Jacut (10 april 2005; gerangschikt volgens species-naam; E = enkele exemplaren, A = algemeen).

soort	auteur	Nederlandse naam	aantal
<i>Jujubinus exasperatus</i>	(Pennant, 1777)	gekielde kegeltolhoren	A
<i>Corbula gibba</i>	(Olivi, 1791)	korfschelp	1 klep
<i>Timoclea ovata</i>	(Pennant, 1777)	ovale venusschelp	1
<i>Lacuna pallidula</i>	(Da Costa, 1778)	bleke scheefhoren	E
<i>Thracia papyracea</i>	(Poli, 1795)	papierschelp	5
<i>Rissoa parva</i>	(Da Costa, 1778)	kleine drijfhoeren	A
<i>Helcion pellucidum</i>	Linnaeus, 1758	blauwgestrepte schaalhoren	1
<i>Tricolia pullus</i>	(Linnaeus, 1758)	dekselhoren	A
<i>Parvicardium scabrum</i>	(Philippi, 1844)	geschubde hartschelp	
<i>Nucula spec.</i>		(parelmoerneut)	A
<i>Lacuna vincta</i>	(Montagu, 1803)	scheefhoren	E
<i>Rissoa violacea</i> <i>lilacina</i>	Récluz, 1843	gestippelde drijfhoeren	1
<i>Acmaea virginea</i>	(Müller, 1776)	schoteltje	E

Tenslotte vonden we op drie plaatsen (ERQ, LVA, SJC) eilegels van de pijlinktvis *Loligo spec.*

Bij de kreeftachtigen vielen volgende soorten op (alle levend): enkele exemplaren van de zeepokken *Acasta spongicola* en *Verruca stroemia* (SJC), enkele gebochelde spinkrabben *Pisa armata* (ERQ), de krab *Pisa tetradon* (ERQ, LVA), de krombekhooiwagenkrab *Macropodia deflexa* (LVA) en de gewone hooiwagenkrab *Macropodia rostrata* (ERQ, SJC), het ruig krabbetje *Pilumnus hirtellus* (ERQ, LVA, SJC), de grote spinkrab *Maja squinado* (ERQ), de gladde kiezelkrab *Ebalia tumefacta*

(SJC), de cirkelronde krab *Atelecyclus rotundatus* (ERQ), grote aantallen van de garnaal *Hippolyte inermis* (SJC, tussen het zeegras), en tenslotte een vervelling van de gravende kreeft *Upogebia stellata* (SJC).

Van de groep van de stekelhuidigen vonden we onder andere brokkelsterren *Ophiotrix fragilis* (ERQ), slangsterren *Amphipholis squamata* (ERQ, SJC) en enkele rode zeesterren *Henricia sanguinolenta* (in een visnet in Erquy). Tenslotte vonden we in St. Jacut ook nog enkele levende zeespinnen *Nymphon gracile*, en de zakpijpen *Ciona intestinalis* en *Phallusia mammillata*.

In de volgende De Strandvlo wordt, per biologische groep, een gedetailleerd overzicht gegeven van al de soorten die op de verschillende bezochte plaatsen werden gevonden.

A = algemeen

E = enkele exemplaren

M = massaal

A1 = 1-9 exemplaren

A2 = 10-99 exemplaren

A3 = 100-999 exemplaren

D = dood

L = levend

V = vers CFR = Cap Fréhel

ERQ = Erquy

LVA = le Val André

SJC = St. Jacut

SLN = St. Lunaire

In totaal werden er dus ongeveer 350 verschillende soorten waargenomen. Dit is ongeveer evenveel als tijdens de excursie in 1999 (Severijns, 2001). Toen werden tijdens twee excursies in St. Jacut ongeveer 250 soorten waargenomen, tegen ongeveer 180 nu. Dit verschil is vooral een gevolg van het feit dat er dit keer voor sommige groepen (zoals bijvoorbeeld de Crustacea) geen specialisten bij waren, waardoor nu heel wat soorten "gemist" werden.

Tenslotte, een heel hartelijk dank u wel aan iedereen die er bij was, voor de gezelligheid en de aangename sfeer die er weer heerste en, niet te vergeten, voor jullie hulp bij het opstellen van de soortenlijst. En misschien tot op de volgende meerdaagse ...

Literatuur

- DE BLAUWE, H., 2005. Bryozoa verzameld tijdens de SWG-reis naar Bretagne in april 2005. De Strandvlo, 25(3-4): 76-82.
- SEVERIJNS, N., 2001. Verslag van de reis naar St.Jacut-de-la-Mer, Bretagne (15-19 april 1999). De Strandvlo, 21(2): 58-80.

**Buizegemlei 111
2650 Edegem**